

DRUGI SVETSKI RAT I NJEGOVE NEPOSREDNE POSLEDICE KAO FORMATIVNO ISKUSTVO POSLERATNE BURMANSKE POLITIKE*

Dr Jovan Čavoški**

APSTRAKT: *Ovaj članak je posvećen analizi Drugog svetskog rata kao ključnog istorijskog faktora koji je, u različitim dimenzijama, pre, tokom i posle tog velikog događaja, neposredno doprineo rastu i sazrevanju burmanskog oslobodilačkog pokreta. Taj pokret je vremenom postao, ne samo značajna vojna, već i izrazita politička snaga, koja je, vešto balansirajući između zaraćenih velikih sila, stvorila neophodne mehanizme kojima se konačno oslobodila stranog tutorstva i potom postigla konačni cilj stvaranja nezavisne Burme.*

KLJUČNE REČI: Burma, Drugi svetski rat, borba, kolonijalizam, oslobođenje, iskustvo

Uvod

Drugi svetski rat je predstavljao tragično istorijsko iskustvo koje je iz temelja promenilo, kako izgled ponovo nezavisne burmanske države (današnji Mjanmar), tako i shvatanje njenog političkog rukovodstva o budućnosti sopstvene specifične uloge na svetskoj pozornici. Neposredne posledice Drugog svetskog rata na azijskom kontinentu ne samo da su položile temelje ubrzane dekolonizacije najvećeg dela Jugoistočne i Južne Azije, čime su stimulisale i proširenje hladnoratovskog bipolarnog poretka na taj prostor, već su omogućile i konačan trijumf burmanskog nacionalnog pokreta u njegovoj višedecenijskoj borbi za oslobođenje od britanske kolonijalne vlasti. Tokom ovog perioda burmanski nacionalisti su kroz žestoku oružanu borbu i velike žrtve, ali i kroz sve izrazitiju veštinu diplomatskog laviranja, te

* Članak je nastao kao rezultat rada u Institutu za noviju istoriju Srbije koji finansira Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija RS, na osnovu Ugovora o realizaciji i finansiranju naučnoistraživačkog rada Instituta za noviju istoriju Srbije u 2024. godini br. 451-03-66/2024-03/200016 od 5. 2. 2024.

** Viši naučni saradnik, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd, Republika Srbija
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0771-3620>, E-mail: jcavoski@yahoo.com

preživljavanjem između zaraćenih velikih sila i sprovođenjem kontinuirane političke akcije, uspjeli da ostvare, kako neposredne ciljeve svoje borbe i dovedu tako do ponovnog oslobođenja svoje otadžbine, tako su i stvorili sve one istorijske preduslove koji su obeležili njihov nastup u međunarodnim odnosima posle 1945. godine.

Ukoliko govorimo o dominantnim istorijskim faktorima koji su odlučujuće uticali na konačan ishod oružane i političke borbe u kolonijalnoj Burmi, a koji su neposredno doprineli uspešnom ostvarenju njenog konačnog oslobođenja, te potonjem formulisanju naredne faze unutrašnjeg i međunarodnog delovanja te zemlje i njene dominantne političke snage, Antifašističke lige narodne slobode (ALNS, Anti-Fascist People's Freedom League, AFPFL), onda možemo izdvojiti četiri takva istaknuta faktora: etnička, politička, ekonomska i svaka druga podeljenost i nestabilnost društva kolonijalne Burme pred Drugi svetski rat; raskol i različite struje unutar oslobodilačkog pokreta koje su uticale i na opšte stanje, tok i rezultate takve borbe; jak uticaj spoljnog faktora kao sastavni deo oružane i političke borbe oslobodilačkog pokreta; moćan borbena i politički potencijal oslobodilačkog pokreta kao istaknuta crta poslednje faze rata koji ga čini nezaobilaznim međunarodnim činjenicom. Kao što možemo iz svega ovoga prepoznati, i neposredno jugoslovensko iskustvo Drugog svetskog rata, skoro po svim ovim tačkama, bilo je veoma slično, tako da već u ovom periodu možemo utvrditi brojne sličnosti koje su potom doprinele da se nova socijalistička Jugoslavija i postkolonijalna Burma pronađu u hladnoratovskom svetu, uprkos brojnim istorijskim i svim drugim razlikama, kao i velikoj geografskoj udaljenosti, i uspostave potom vrlo dinamično političko, ideološko, vojno i ekonomsko partnerstvo tokom pedesetih godina 20. veka.

Ovaj rad će se prvenstveno oslanjati na relevantnu, međunarodnu istorijsku literaturu koja se bavi ovom tematikom, kao i na objavljene kolekcije arhivske građe, kako bi domaćoj stručnoj i široj publici predstavio za našu historiografiju manje poznatu temu i činjenice o burmanskoj antikolonijalnoj borbi.

Počeci oslobodilačke borbe pod britanskom vlašću

Kada govorimo o unutrašnjoj podeljenosti burmanskog društva, ne možemo, a da ne počnemo od trenutka kada je posle tri anglo-burmanska rata (1824–1826, 1852–1853. i 1885–1886.) teritorija tzv. Trećeg burmanskog carstva bila u potpunosti potčinjena vlasti Britanske imperije.¹ Celokupna teritorija Burme bila je neposredno podređena vlasti Britanske Indije, što je ukazivalo da nekadašnja burmanska država više nije imala bilo kakav formalno-pravni identitet unutar Britanske imperije, uzimajući u obzir da se radilo o teritoriji koja je do tada preko hiljadu godina uživala različite oblike državnosti, već je Burma tako postajala samo deo jedne veće administrativne celine koja je imala drugačiji istorijski identitet. Osim toga, radi lakše kontrole, a kako bi se bolje pacifikovala celokupna ova teritorija i tako potčinila dominantna burmanska etnička grupa, Burma je bila podeljena na južni i centralni deo kojim je neposredno upravljao britanski guverner, dok su plemenske oblasti na

¹ Dorothy Woodman, *The Making of Burma* (London: The Cresset Press, 1962), 60–80, 122–153, 222–246.

severu, istoku i zapadu zemlje (etničke grupe Kareni, Šani, Kačini, Čini, Moni itd.) bile administrativno odvojene od ostatka Burme u tzv. Izdvojene oblasti (40% teritorije Burme i 15% stanovništva) i imale su zasebnu upravu i veću samostalnost u vođenju svojih poslova, što je bilo i formalizovano tokom zakonskih promena posle Prvog svetskog rata.² Na taj način je očigledno funkcionisala stara britanska politika „zavadi pa vladaj“, gde se britanska vlast oslanjala na manjinske etničke grupe kako bi pod kontrolom držala onu većinsku od koje je potencijalno pretila i najveća opasnost.

Iako je Burma bila jedna od onih zemalja u kojoj je i posle kolonijalnog osvajanja i dalje postojao sporadičan otpor novoj vlasti, najčešće organizovan od strane budističkih monaha ili seoskih prvaka, prema tome uglavnom ograničena na ruralne oblasti, prvih decenija od gubitka burmanske nezavisnosti još uvek ne možemo govoriti o periodu nastanka modernog burmanskog nacionalizma. Prodiranje kapitalističkog ekonomskog sistema kroz imperijalne strukture, stvaranje moderne birokratije, otvaranje modernih škola i univerziteta, pojačane veze sa inostranstvom, nesumnjivo su doprineli da se postepeno formira burmanska srednja klasa koja je postajala izraz, ne samo novih ekonomskih strujanja, već je pre svega bila nosilac ponovnog preporoda nacionalne svesti Burmanaca. Pošto su se Britanci u Burmi najviše oslanjali na svoje sunarodnike i Induse u birokratiji, u ekonomiji na lokalne Induse i Kineze, a u kolonijalnim trupama na različite plemenske grupe, pre svega Karene koji su činili kičmu vojnih snaga na tom prostoru, etnički dominantni Burmanci su, bez obzira na opšti razvoj društva i sopstveni društveni preobražaj, sve više bivali politički i društveno marginalizovani.³

Kao reakcija na ovakvu diskriminatorску politiku, upravo su, kao i u mnogim sličnim slučajevima, izbijanje Prvog svetskog rata i veliki ekonomski doprinos Burme opštim ratnim naporima, naročito u procesu obezbeđivanja sirovina za britansku ratnu mašinu, a koji su bili nesrazmerni istinskim pravima koja su uživali većinski Burmanci, vremenom postali okidači modernog nacionalističkog i oslobodilačkog pokreta. Tako je, u samo predvečerje Velikog rata, 1906. godine bila formirana i prva nacionalistička organizacija pod okriljem religije koja je okupljala mlade burmanske intelektualce i druge društvene radnike, a kojoj je cilj bio da kroz preporod budističkih verskih osećanja podstakne ponovno buđenje burmanskog nacionalnog osećaja: bilo je to Budističko udruženje mladića (BUM, Young Men's Buddhist Association – YMBA) koje je za uzor imalo međunarodnu organizaciju Hrišćansko udruženje mladića (YMCA, Young Men's Christian Association). Iako je burmanski nacionalni pokret bio manje razvijen i zreo od indijskog, koji je već nekoliko decenija aktivno delovao širom Britanske Indije, ipak se osećala snažna potreba za lokalnim političkim organizovanjem i aktivnijim društvenim delovanjem, što se onda ogledalo u osnivanju različitih društava koja su se bavila burmanskim istorijom, religijom i kulturom.⁴

U prvim godinama posle okončanja Velikog rata ovo udruženje je dominiralo političkom borbom za veći stepen samouprave u Burmi, da bi se potom podelilo i

² John F. Cady, *A History of Modern Burma* (Ithaca: Cornell University Press, 1960), 132–152.

³ Robert H. Taylor, *The State in Burma* (London: C. Hurst & Co., 1987), 124–147.

⁴ В. Ф. Васильев, *История Мьянмы/Бирмы XX век* (Москва: ИВ РАН, Крафт, 2010), 83–86.

preobrazilo u novu organizaciju – Opšti savet budističkih udruženja (OSBU, General Council of Buddhist Associations, GCBA). Ovo telo je predvodilo borbu za davanje Burmi više samoupravnih nadležnosti u okvirima Britanske Indije, da bi potonjim formalizovanjem dijarhije (paralelna vlast guvernera i Izvršnog saveta) kroz institucionalne promene 1919–1923. godine, počelo da predvodi borbu protiv političkih podela unutar samog burmanskog društva, otvoreno zagovarajući odvajanje od Indije i dobijanja pune unutrašnje samouprave.⁵ Vremenom dolazi i do novih podela u burmanskom nacionalnom pokretu koje su uticale na opadanje uticaja i potonji raspad OSBU, tako da se tokom dvadesetih godina 20. veka dijarhija vremenom ustalila kao nužno zlo, ali su, bez obzira na privremeno zamiranje borbe za oslobođenje, i dalje izbijali brojni štrajkovi, bojkoti i nemiri po čitavoj zemlji.⁶ U takvoj jednoj uzavreloj atmosferi, u periodu 1930–1932. godine, usled drastičnog pada svetskih cena pirinča, tada glavnog burmanskog izvoznog proizvoda, te naraslih tenzija između domaćeg stanovništva i stranih trgovaca, naročito Indusa, došlo je do najveće seljačke pobune u Burmi pod vođstvom Saja Sana (Saya San).⁷

Političke i ekonomske tenzije u zemlji dovele su 1930. godine do osnivanja najvažnijeg nacionalnog udruženja, a koje su, kao i u slučaju sličnih organizacija, većinom činili mladi intelektualci i vatreni nacionalisti okupljeni oko Rangunskog univerziteta. Ovo udruženje zvalo se „Dobama asiayoun“ (Dobama Asiayoun, DA) ili Udruženje „Naša Burma“, a njegovi lideri su se isticali uzimanjem nadimka „Takin“ (Thakin), što je značilo „gospodar“. Oni su to učinili kako bi naglasili Britancima da su oni zapravo bili gospodari u sopstvenoj kući, a ne evropski kolonijalisti, odnosno da oni nikako nisu mogli biti sluge kolonijalne vlasti. Ovo udruženje je izrodilo sve ključne političare koji su obeležili politički život zemlje tokom Drugog svetskog rata, sticanja nezavisnosti i potonjeg perioda nezavisne Burmanske unije, a većina njih pripadala je umerenijim ili radikalnijim levičarskim strujanjima.⁸

Prvi kontakt burmanskih intelektualaca i nacionalista sa marksizmom dogodio se tokom tridesetih godina 20. veka, dok se još uobličavao narodno-oslobodilački pokret. Mladi intelektualci i revolucionari, naročito oni koji su se školovali u Britaniji, pokazivali su izvesne sklonosti ka levim idejama, mada su se sa marksizmom najčešće upoznavali kroz britanske prevode i interpretacije, što je bio slučaj i sa mnogim sličnim pokretima širom sveta. Među ovim revolucionarima bili su ljudi kao što su otac slobodne Burme general Aung San (Aung San), Takin Nu (kasnije premijer nezavisne Burme U Nu), Ne Vin (Ne Win, glavnokomandujući burmanskih oružanih snaga i od 1962. godine predvodnik vojne vlasti u Burmi), potonje vođe Komunističke partije Burme (KPB) Takin Tan Tun (Thakin Tan Tun), Takin Soe (Thakin Soe) i mnogi dr. Revolucionarni karakter burmanskog marksizma odlično se uklapao sa njihovim nacionalističkim žarom za konačnim oslobođenjem od kolonijalne vlasti, a spontani izraz njihovog političkog organizovanja

⁵ Albert D. Moscotti, *British Policy and the Nationalist Movement in Burma 1917–1937* (Honolulu: The University Press of Hawaii, 1974), 32–45.

⁶ В. Ф. Васильев, *История Мьянмы/Бирмы XX век*, 101–109.

⁷ John F. Cady, *A History of Modern Burma*, 298–317.

⁸ Robert H. Taylor, *The State in Burma*, 206–216.

postale su različite sindikalne i seoske organizacije kao efikasan masovni politički instrument u borbi sa britanskom kolonijalnom vlašću.⁹

U predratnom periodu pripadnici ovog novog udruženja postali su najpoznatiji po organizovanju velikog studentskog štrajka na Rangunskom univerzitetu 1936. godine, gde su prednjačili kasniji premijer Takin Nu, ratni lider Aung San i potonji socijalistički vođa Čo Njen (Kyaw Nyein).¹⁰ Isto tako, narednih nekoliko godina „Takini“ su intenzivirali svoju delatnost među radnicima, naročito u naftnom sektoru (predvodnik borbe na tom planu bio je Ba Šve (Ba Swe), još jedan od potonjih lidera Socijalističke partije Burme, SPB), kao i među seljacima, pokrećući brojne štrajkove i demonstracije, a izbijaju i česti nemiri koji odnose prve žrtve u borbi sa kolonijalnim vlastima. U ovom periodu DA održava i bliske veze sa Indijskim nacionalnim kongresom koji predvode Mahatma Gandhi, Džavaharlal Nehru i drugi. Izbijanjem Drugog svetskog rata oni formiraju „Blok slobode“, iznose prve otvorene zahteve za nezavisnošću u zamenu za učešće u britanskim ratnim naporima, uzimajući zahteve indijskih boraca za slobodu kao model sa sopstvenu borbu, ali je sve to odmah bilo odbačeno od strane Londona kao neosnovan zahtev i okarakterisano kao podrivačka delatnost.¹¹

Međutim, narastajuće političke tenzije u Burmi prinudile su Britance da 1935. godine donesu novi Ustav koji je formalno stupio na snagu tek dve godine kasnije, a kojim je ova teritorija konačno bila administrativno izdvojena iz Indije, direktno je bila potčinjena Londonu, stvoreno je dvodomno zakonodavno telo, kao i Savet ministara, organ izvršne vlasti, ali je guverner i dalje imao ogromna izvršna i zakonodavna ovlašćenja kojima je mogao da poništi odluke svih drugih upravnih tela, čime je britanska kolonijalna vlast u suštini ostala neokrnjena. Guverner je još i neposredno kontrolisao Izdvojene oblasti, pa je značajan deo Burme i dalje bio neposredno u njegovim rukama, čime je sa periferije uvek mogao da pritiska i ucenjuje burmanske centralne oblasti.¹² Na potonjim izborima 23% burmanskog stanovništva sa pravom glasa uspeo je da izabere svoje poslanike i ministre i dobije prvog burmanskog premijera Ba Moa (Ba Maw), kandidata udruženih rodoljubivih organizacija. Ipak, ovo je i dalje bila tzv. kolonijalna demokratija, gde su mnoge odluke svakog trenutka mogle biti poništene, a vlada i parlament su u potpunosti zavisili od volje Britanaca i onih koji su sa njima saradivali. Upravo i zbog velikog britanskog nezadovoljstva radom burmanskih političara, čak i pre japanskog napada na Burmu, bila su promenjena tri premijera: Ba Mo, U Pe (U Pe) i U So (U Saw), od kojih su druga dvojica bila više probritanski nastrojena. U So je bio nacionalista i pokušao je da dobije status dominiona za Burmu, ali su im svi potonji reformski pokušaji propali, što je još više otežavalo situaciju u zemlji i dovelo je do tačke pucanja.¹³

⁹ John Seabury Thomson, „Marxism in Burma“ u Frank N. Trager (ed.), *Marxism in Southeast Asia* (Stanford: Stanford University Press, 1959), 20–30.

¹⁰ Angelene Naw, *Aung San and the Struggle for Burmese Independence* (Copenhagen: NIAS, 2001), 28–47.

¹¹ U Maung Maung, *Burmese Nationalist Movements 1940–1948* (Honolulu: University of Hawaii Press, 1990), 13–24.

¹² Michael W. Charney, *A History of Modern Burma* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 40–41.

¹³ J. F. Cady, *A History of Modern Burma*, 389–423.

Sa druge strane, burmanskim pokretom za nacionalno oslobođenje, kako pre Drugog svetskog rata, tako i tokom njega, počeli su sve više da dominiraju marksistički orijentisani socijalisti i komunisti pokreta „Takina“, dok su neki od njih 1939. godine čak tajno formirali i KPB (generalni sekretar bio je Aung San). Upravo ono što je burmanske nacionaliste najviše privlačilo marksizmu bila je njegova antiimperijalistička i antikolonijalna crta. Međutim, dok su se neki od njih privremeno bili svrstali na stranu Japanaca u borbi protiv britanske vlasti (Aung San, Ne Vin), oni koji su bili otvorenih socijalističkih i komunističkih sklonosti, odlučili su da se suprotstave japanskoj dominaciji (Takin Nu, Takin Tan Tun, Tejn Pe). Krajem rata ovde dve frakcije su se ponovo ujedinile u otporu japanskoj okupaciji, ali to jedinstvo nije dugo trajalo, već su na površinu sve više počele da izbijaju političke i ideološke razlike, različiti pogledi na budućnost zemlje i tome slično.¹⁴

Izbijanje Drugog svetskog rata, dolazak japanskog faktora i balansiranje između zaraćenih strana

Što se tiče drugog istorijskog faktora o kojem smo na početku govorili, različitih strujanja unutar oslobodilačkog pokreta, koja su potom uticala i na karakter čitave borbe, u slučaju Burme, dolazimo do činjenice da se burmanski oslobodilački pokret pred sam rat, ali i tokom prvog perioda ratnih operacija, uglavnom formirao pod japanskim uticajem i bio je izrazito antibritanski obojen, nešto što je delimično obeležilo i jedan segment indijske borbe za oslobođenje. Pošto su Britanci odbijali da razmotre mogućnost davanja statusa dominiona Burmi, a pred izbijanje rata su otpočeli i sa žestokim progonom burmanskih rodoljubivih političara, ljudi kao Aung San odlučili su da uspostave veze sa specijalnom sekcijom japanske vojne obaveštajne službe „Minami Kikan“ koju je predvodio pukovnik Keiči Suzuki i pod japanskim okriljem potraže pomoć za svoju borbu.¹⁵ Posle tajne posete Tokiju krajem 1940. godine Aung San je tokom 1941. godine uspeo da regrutuje još 29 saboraca koji su kasnije zajedno nazvani „Trideset drugova“ (Thirty Comrades), među kojima su bili potonji čuveni vojni komandanti Ne Vin, Čo Zo (Kyaw Zaw), Let Ja (Let Ya) i mnogi drugi koji će se iskaliti kao vojnici i političari u tom teškom periodu. Oni su prošli specijalnu japansku vojnu obuku na okupiranom kineskom ostrvu Hajnan, čekajući svoj trenutak da krenu u oslobađanje Burme. Krajem decembra 1941. godine zvanično su i formirali „Armiju nezavisnosti Burme“ (ANB, Burma Independence Army), koja se, osim od ovih 30 oficira, sastojala još i od 200 dobrovoljaca koje je Aung San uspeo da u međuvremenu okupi i prebaci na teritorije pod japanskom kontrolom.¹⁶

Kada su otpočele ratne operacije u Burmi početkom 1942. godine, japanska armija je munjevitim udarom, za samo nekoliko meseci uspela da potuče britanske trupe i potisne ih nazad u Indiju (u martu 1942. pao je Rangun, a u maju i stara prestonica

¹⁴ Bertil Lintner, *The Rise and Fall of the Communist Party of Burma (CPB)* (Ithaca: Cornell University Press, 1990), 3–8.

¹⁵ Louis Allen, *Burma: The Longest War 1941–1945* (London: Phoenix Press, 2000), 15–24.

¹⁶ Angelene Naw, *Aung San and the Struggle for Burmese Independence*, 60–79.

Mandalej), a zemlja je bila uništena intenzivnim ratnim operacijama.¹⁷ Osim Britanaca i Japanaca, kineske Nacionalističke trupe ušle su u severnu Burmu kako bi zaštitile veoma potrebni Burmanski put kojim se snabdevala Republikanska Kina iz britanske Indije, zaustavivši japansko napredovanje u krajnjem severnom sektoru, ali bez mogućnosti da se preokrene ratna sreća u ostalim delovima zemlje.¹⁸ Kada je ANB krenula iz Bangkoka, pošto je Sijam (današnji Tajland) bio japanski saveznik, do granice sa Burmom brojnost joj je već bila narasla do 3700 vojnika, da bi tokom ratnih operacija njena brojnost dosegla i 50–60.000 ljudi, što je skoro bila i brojnost ljudstva japanske 15. armije koja se tada borila na tom prostoru. Ove burmanske trupe je sa Japancima objedinjavala ista želja da se konačno likvidira britansko prisustvo u zemlji, ali su bili uvereni da će potom Japan pružiti nezavisnost, tj. da će učiniti ono što Britanci nisu bili spremni, a što ih je, kako su to videli burmanski borci za oslobođenje, i dovelo do ovakvog sramnog poraza. Zato je već na početku ANB počela da paralelno formira i mesne organe vlasti, tzv. „administrativne komitete slobodne Burme“, kao izraz novostečene nezavisnosti i pratećih revolucionarnih promena, pripremajući tako teren da u budućnosti i sami preuzmu upravu nad čitavom zemljom.¹⁹

Međutim, već posle prvih nekoliko meseci videlo se da Japanci nisu bili spremni da održe svoje ranije obećanje o nezavisnosti Burme, iako su bili formirali tzv. „Burmansku centralnu izvršnu administraciju“ na čelu sa Ba Moom i mnogim ministrima iz redova pokreta Takina. Bez obzira na sve, ovaj organ se u potpunosti potčinjavao japanskoj vojnoj upravi i njegova jedina dužnost bila je da pomaže japanske vojne napore, pre svega na ekonomskom planu, omogućavajući nesmetanu eksploataciju prirodnih resursa i obezbeđujući potrebnu radnu snagu. Čak je bila rasformirana i ANB i ostavljeno je samo između tri, četiri hiljade novih regruta pod komandom generala Aung Sana, sada zvanično poznatih kao „Armija odbrane Burme“ (AOB, Burma Defence Army), čime su Japanci želeli da preduprede bilo kakve buduće vojne nemire.²⁰ Tako se postepeno pokazalo da su, po pitanju burmanske nezavisnosti, Japanci bili isti kao i Britanci, ali su, što se tiče upravljanja Burmom, bili neuporedivo suroviji, tako da se ubrzo moralo pronaći alternativno rešenje kako bi se u budućnosti obezbedili uslovi za nacionalno oslobođenje.²¹ Paralelno se počeo stvarati novi oslobodilački pokret, ali i dalje obojen brojnim nesuglasicama.

Početno razočaranje u japansku politiku, bez obzira na njihove pokušaje da kooptiraju većinu burmanskih nacionalista, dovelo je do pojave novih strujanja u oslobodilačkom pokretu koji je tražio nova rešenja i nov oslonac u svojoj borbi za

¹⁷ Christopher Bayly, Tim Harper, *Forgotten Armies: Britain's Asian Empire and the War with Japan* (London: Penguin, 2004), 156–181.

¹⁸ Xu Kangming, *Zhong Mian Yin zhanchang kang Ri zhanzheng shi* (Beijing: Jiefangjun chubanshe, 2007), 60–150.

¹⁹ Mary P. Callahan, *Making Enemies: War and State Building in Burma* (Ithaca: Cornell University Press, 2003), 48–52.

²⁰ U Maung Maung, *Burmese Nationalist Movements*, 39–51.

²¹ Frank N. Trager, *Burma: Japanese Military Administration Selected Documents 1941–1945* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1971), 45–91.

konačnu nezavisnost. Tako su se već početkom maja 1942. godine u selu Kabajing pod Mandalejem tajno sastali prvaci takinskog pokreta: Nu, So, Čo Sejn (Kyaw Sein), Mja Tvin (Mya Twin), Tejn Pe (Thein Pe), Čo Njen, dok su Aung San i Tan Tun poslali pisane poruke. Oni su zaključili da, ukoliko Japan i pruži nezavisnost Burmi, trebalo bi polako stvarati antijapanski pokret otpora i uspostaviti tajne veze sa saveznicima, ali uz preduslov da se ponovo odlučno traži od Britanaca da omoguće Burmi nezavisnost ili barem status dominiona posle rata. Aung San je sugerisao da se formiraju burmanske oružane snage kao osnova svakog oslobodilačkog pokreta. Bilo je odlučeno da Tejn Pe ode za Indiju i tamo pojasni stvarne namere oslobodilačkog pokreta, što se kasnije pokazalo kao veoma korisno u izgradnji političkih mostova ka saveznicima.²² Osim prokomunističkih Takina koji su još ranije zagovarali savez sa SSSR-om i odlučan otpor fašizmu, sada je već bilo jasno da postoje izrazito različita strujanja unutar oslobodilačkog pokreta, od jednih koji su bili za doslednu i odlučnu borbu protiv Japanaca, do onih koji su čekali nešto povoljnije ratne prilike za ustanak. Ipak, stav da se pre ili kasnije mora pružiti žestok otpor Japancima već je bio usvojen i svi zajedno su na tome radili.²³

Kada govorimo o trećem faktoru koji je uticao na burmansko iskustvo Drugog svetskog rata, a to je jak uticaj spoljnog činioca kao sastavnog dela oslobodilačke borbe, i u jednom i u drugom slučaju konačna pobeda bila je uslovljena politikom veštog balansiranja između suprotstavljenih interesa velikih sila. Pošto rat na Pacifiku nije išao željenim tokom, Japan se našao prinuđen da pokuša da ponovo okupi saveznike oko sebe, što je iziskivalo različite političke kompromise i ustupke. Jedna od ideja bilo je i okupljanje svih azijskih naroda u tzv. „Azijsku sferu koproprosperiteta“, a koja bi bila pod neposrednom japanskom dominacijom.²⁴ Bez obzira na sve, ovo su već postajali očajnički pokušaji očuvanja šireg japanskog političkog prisustva na azijskom kontinentu. Kao jedna od sličnih mera, 1. avgusta 1943. godine, nakon višemesečnog rada specijalne komisije u Rangun, formalno je bila proglašena nezavisnost Burme od strane japanskih vlasti, a teritoriji nove države bile su priključene i ranije izdvojene plemenske oblasti.²⁵ Za šefa države i premijera ponovo je bio izabran Ba Mo, dok su ministri odbrane, spoljnih poslova i poljoprivrede bili Aung San, Takin Nu i Takin Tan Tun, a komandant nove „Nacionalne armije Burme“ (NAB, Burma National Army) postao je Ne Vin. Iako je „nezavisna“ Burma uveliko politički, ekonomski i vojno zavisila od Japana, samo formalizovanje nezavisnosti i te kako je uticalo na rast državotvorne svesti među Burmancima, što potom neće moći da ignorišu, niti da uguše ni Britanci.²⁶ Upravo je ovakva, makar i nedorečena nezavisnost, ipak postala mina odloženog dejstva, stavljena pod buduću kolonijalnu politiku Britanije u Burmi.

Bez obzira na formalnu nezavisnost, antijapanska osećanja i spremnost na otpor njihovoj vlasti sve više su jačali u Burmi. Jednu od struja otpora činili su komunisti pod

---

²² Robert H. Taylor, *Marxism and Resistance in Burma 1942–1945: Thein Pe Myint's Wartime Traveler* (Athens: Ohio University Press, 1984), 108–110.

²³ Angelene Naw, *Aung San and the Struggle for Burmese Independence*, 97–103.

²⁴ Lin Qingyuan, Zhang Qifu, *Da donga Ya gongrong juan yuan liu* (Beijing: Shehui kexue wenxian chubanshe, 2006), 381–438.

²⁵ John F. Cady, *A History of Modern Burma*, 453–458.

²⁶ U Maung Maung, *Burmese Nationalist Movements*, 103–109.

Takin Soem, druga je bila NAB pod komandom Aung Sana i Ne Vina koji su samo formalno saradivali sa Japancima, a tajno su se spremali da ih napadnu, a treću struju činili su levičari oličeni u Narodnoj revolucionarnoj partiji (NRP) koja je bila bliska Aung Sanu, Takin Mjau, Čo Njenu i Ba Šveu, a od koje će kasnije nastati SPB. Sve ove tri grupacije su početkom avgusta 1944. godine na tajnoj konferenciji u Peguu formirali ALNS kao krovnu političku organizaciju koja bi okupljala sve političke snage u zemlji i posvećeno radila na zajedničkom cilju nacionalnog oslobođenja. On se isprva nazivala Antifašistička liga ili organizacija (AL ili AO). Za predsednika Lige bio je izabran Aung San, generalni sekretar postao je Takin Tan Tun, politički rukovodilac bio je Takin Soe, dok su u Visoki savet ALNS ušli Ne Vin, Let Ja, Čo Njen, Ba Šve i dr. Takin Nu nije formalno pristupio Ligi, ali je održavao bliske političke veze sa njima dok je formalno radio u projapanskoj vladi. Liga je tako postala jedinstveni nacionalni front svih političkih organizacija u Burmi, osnov buduće nezavisne i revolucionarne vlasti.²⁷

Već krajem 1944. godine ALNS je dobila i svoju vojnu komponentu, stvara se snažan partizanski pokret, a NAB predstavljala je ogromnu ratnu rezervu za sve buduće akcije. Uspostavljaju se i bliske veze sa saveznicima, a sve više se koordinišu akcije i sa britanskim i američkim obaveštajnim službama (SOE i OSS) i njima potčinjenim diverzantskim grupama (odred 136) koje su ranije samo saradivale sa nacionalnim manjinama (Karenima, Šani, Kačini) u borbi protiv Japanaca, često držeći Burmance za kolaboracioniste.²⁸ Dobijanjem formalne nezavisnosti od Japanaca, ali i paralelnim uspostavljanjem snažnih veza i sa zapadnim saveznicima, burmanski oslobodilački pokret, sada oličeni u ALNS, uspeo je da se nametne kao jedinstvena politička snaga u zemlji koja će ostvarivati uticaj na buduća kretanja, nezavisno od ishoda konkretnih ratnih operacija. Ogromnu ulogu u organizovanju budućeg burmanskog oružanog otpora japanskoj okupaciji odigrao je Ne Vin.²⁹

Time dolazimo i do četvrtog istorijskog faktora, a to je moćan borbeni i politički potencijal oslobodilačkog pokreta na samom kraju rata koji je doveo do konačnog preokreta u opštoj situaciji. Posle katastrofalnog neuspeha poslednje japanske ofanzive kod Impala i Kohime krajem 1944. godine, kada je pokrenut poslednji pokušaj da se zauzme Indija, svima je već bilo jasno da će uskoro doći do oslobođenja Burme iz pravca zapada i severa, odnosno od strane trupa Britanske Indije i Republikske Kine.³⁰ Početkom naredne godine bila je pokrenuta velika britanska ofanziva generala Vilijama Slima, a već krajem marta 1945. godine bio je oslobođen Mandalej.³¹ Iako je britansko komandovanje, pre svega lord Luis Mauntbaten kao vrhovni komandant svih savezničkih snaga u Jugoistočnoj Aziji, donelo odluku da se burmanske trupe snabdeju oružjem, njima i se i dalje nije verovalo, tako da je i takva pomoć bila uglavnom ograničenog karaktera, dok se istovremeno procenjivalo

²⁷ John F. Cady, *A History of Modern Burma*, 478–482.

²⁸ Mary P. Callahan, *Making Enemies*, 76–84.

²⁹ Robert H. Taylor, *General Ne Win: A Political Biography* (Singapore: ISEAS, 2015), 62–64.

³⁰ Louis Allen, *Burma: The Longest War*, 191–313.

³¹ Frank McLynn, *The Burma Campaign: Disaster into Triumph 1942–45* (London: The Bodley Head, 2010), 412–445.

kakva bi mogla biti buduća politička uloga takvih snaga.³² Bez obzira na to, obmanuvši Japance da su im još uvek lojalni, odredi NAB veličine 11.500 vojnika pod komandom Aung Sana 27. marta 1945. godine podigli su masovni antijapanski ustanak širom zemlje, a žestoke borbe su se vodile na čitavoj teritoriji. Ove jedinice, kao i brojni partizanski odredi, dali su veliki doprinos oslobodjenju zemlje od japanske okupacije, presecajući neprijateljske komunikacije, uništavajući pojedine garnizone, vezujući za sebe veliki broj neprijateljskih vojnika koji su, da su ostali slobodni, iz pozadine mogli napadati britanske trupe. Bežeći pred dvostrukom ofanzivom Burmanaca i Britanaca (gro snaga su činile indijske trupe), uništavajući sve za sobom, Japanci su uskoro napustili Rangun u koji su 1. maja umarširale burmanske trupe, osiguravši tako nezaobilazno prisustvo u svim budućim političkim dešavanjima u zemlji.³³

Borbe su se ipak nastavljale na različitim punktovima do konačne kapitulacije Japana, ali je ALNS sebe već bila nametnula kao ključni politički faktor sa kojim su Britanci od tada morali direktno pregovarati, pošto bi bilo kakva drugačija odluka mogla samo dovesti do daljih unutrašnjih borbi. Liga je postala svojevrsna privremena burmanska vlada, dok su i lokalni organi vlasti bili formirani pod njenim nadzorom, tako da na terenu Britanci nisu više mogli ostvarivati kontrolu. Iako su poslednji meseci rata bili obeleženi anglo-burmanskim savezništvom, na horizontu se već pomaljšao problem dvovlašća u zemlji jer je ALNS već videla sebe kao političkog predstavnika buduće nezavisne Burme. Aung San je čak odbio da se jedinice NAB stave pod direktnu kontrolu britanskih trupa, bez obzira što je morao da prihvati promenu imena svojih oružanih snaga u „Patriotske snage Burme“ (PSB, Patriotic Burmese Forces), što im je donekle snižavalo status nacionalne armije, ali je suština ipak ostajala neizmenjena. Ipak, u tom trenutku sve rodoljubive organizacije objedinjene u ALNS već su ukupno imale 200 hiljada članova, dok je Liga pod oružjem još imala i 15.000 dobro naoružanih vojnika sa značajnim ratnim iskustvom.³⁴

Na taj način bili su stvoreni svi politički preduslovi da ALNS, uprkos odluci da ne pokreće oružanu borbu protiv britanske vlasti, ipak otpočne intenzivnu političku borbu za konačno oslobodjenje zemlje, pošto je imala i konkretnu snagu na terenu da potkrepi svoju pregovaračku poziciju. Vešt看im političkim manevrisanjem, ali i značajnim borbenim potencijalom, Liga je na krilima daljih britanskih ratnih uspeha uspeła da se konačno nametne kao najvažnija politička i vojna sila u zemlji, a tako postane i jedini stvarni i uspešni borac za sticanje nezavisnosti burmanske države i sprovođenje potonjih revolucionarnih promena unutar samog društva.

Kraj Drugog svetskog rata, njegove posledice i snaženje oslobodilačkog pokreta u Burmi

Završetak Drugog svetskog rata u Aziji nesumnjivo je demonstrirao da je sudbina evropskih kolonijalnih carstava, bez obzira na veliku savezničku pobjedu nad Japantom, već bila unapred odlučena. Iako su kolonijalne sile (Britanija, Francuska i

³² U Maung Maung, *Burmese Nationalist Movements*, 142–149.

³³ Christopher Bayly, Tim Harper, *Forgotten Armies*, 428–436.

³⁴ Angelene Naw, *Aung San and the Struggle for Burmese Independence*, 120–130.

Holandija) na različite načine tretirale teritorije koje su ponovo pokušavale da inkorporiraju u svoje kolonijalne posede, negde se služeći diplomatijom, a negde silom, opšta svest azijskih naroda i njihovih političkih vođa bila je već toliko probuđena da je bilo teško pretpostaviti da bi ih povratak na staro mogao, na bilo koji način, umiriti. Oslobodilački i nacionalistički pokreti nastavljali su da bujaju i da se šire po Indiji, Burmi, Indokini, Malaji, Indoneziji, negde čak imajući i jak komunistički prizvuk, ali je već uveliko postojala snažna kolektivna svest da su svi oni, svaki u svojoj zemlji ponaosob, zajednički radili na slamanju vlasti starih kolonijalnih sila i sticanju dugo očekivane nezavisnosti.³⁵

Povratak Britanaca u Burmu bio je obeležen brojnim razmatranjima o buđućnosti takvog prisustva, pošto je, bez obzira na pobedu antifashištike koalicije, a u svetlu narastajućeg oslobodilačkog pokreta u Indiji, svima bilo jasno da ni kolonijalna vlast u Burmi ne može dugo da ostane netaknuta. Promene u Indiji su se dešavale brže nego što je bilo planirano u Londonu, a britansko prisustvo u Aziji uveliko je zavisilo od držanja indijskih trupa i političkih previranja u toj velikoj zemlji.³⁶ Ipak, činjenica da je u Burmi britanska armija doživela sraman poraz 1942. godine, dok je većina burmanskog stanovništva jedva dočekala da Britancima i njihovim pomoćnicima konačno vidi leđa, i te kako su uticale na upornost britanskih vlasti da svim silama nastoje da ponovo nametnu svoju upravu u Burmi i omoguće joj buduću trajnost.³⁷ Iako je predratni period obeležila debata o unapređenju samouprave ili stvaranju dominiona na ovoj teritoriji, posle uspostavljanja vojne uprave i obnavljanjem britanske administracije, bilo je već svima jasno da su ponovo politički i ekonomski interesi Britanske imperije odneli očiglednu prevagu nad pragmatičnim potrebama da se uvažavaju interesi i zahtevi većinskog stanovništva.³⁸

Tako je sredinom maja 1945. godine bila doneta „Bela knjiga“ kojom je bilo predviđeno da se obnovi guvernerska uprava u Burmi na period od najmanje tri godine, a verovatno i duže, sve dok se, iz britanskog ugla, ne stvore adekvatni društveni, ekonomski i politički uslovi da se ponovo počne sa raspravom o budućem političkom položaju zemlje unutar pređašnjeg kolonijalnog sistema. Čak i tada, kada nezavisnost ne bi ni bila jedna od opcija, već eventualno status dominiona, bilo kakve ustavne promene u Burmi morale su prethodno da uzmu u obzir sve političke, vojne i ekonomske interese Londona, pa tek onda stremljenja i opravdane primedbe lokalnog stanovništva i njihovih političkih predstavnika. Iako je guverner vlast delio sa malim Izvršnim savetom u kome bi bili zastupljeni i izvesni burmanski predstavnici, on je dobio još veća izvršna, zakonodavna, ekonomska i bezbednosna ovlašćenja, nego što je to bio slučaj pre rata, a i dalje je neprikosnovenno upravljao

---

³⁵ Nicholas Tarling (ed.), *The Cambridge History of Southeast Asia*, vol. 2 (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), 586–593.

³⁶ Alex von Tunzelmann, *Indian Summer: The Secret History of the End of an Empire* (London: Poyser Books, 2007), 139–150.

³⁷ Nicholas Tarling, *Britain, Southeast Asia and the Onset of the Cold War, 1945–1950* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), 9–16.

³⁸ Michael W. Charney, *A History of Modern Burma*, 59–60.

isključenim oblastima kao načinom da ostatak Burme uvek drži u pokornosti i vešto balansira između različitih etničkih grupa.³⁹

Još dok se pripremao transfer od vojne ka civilnoj upravi u Burmi, ALNS je odlučila da jasno formuliše svoje političke zahteve u odnosu na britanske vlasti, ali i da ih predstavi ostatku sveta. Sredinom avgusta 1945. godine u Rangunu se sastao Viši savet Lige i doneo je tzv. Nejtuejnsku deklaraciju (naziv bioskopa u Rangunu u kome je održan sastanak) kojom je zahtevano da se burmanskom narodu što pre prizna pravo na slobodu u skladu sa Poveljom OUN kako bi narodni predstavnici onda samostalno sazvali ustavotvornu skupštinu i uspostavili privremenu vladu koja bi imala sve prerogative izvršne vlasti, time praktično ukidajući vlast i ovlašćenja britanskog guvernera. Isto tako, stvorile bi se i nove oružane snage na osnovu PSB, dok bi na spoljnom planu Burma učestvovala i na budućoj mirovnoj konferenciji kao samostalni činilac.⁴⁰ Iako je potencijal za sukob i dalje bio veliki, obe strane su u pregovorima odlučile da se sačuva opšti mir i pronađe izvesno kompromisno rešenje.

Tako je početkom septembra u gradu Kendiju (na Cejlonu, tamo je tokom rata bio Mauntbatenov štab) održan sastanak rukovodstva Lige sa lordom Mauntbatenom gde je bilo odlučeno da se deo PSB (5200 vojnika i 210 oficira) integriše u nove burmanske oružane snage, dok bi ostatak vojnika bio razoružan i pušten kućama. Ovakva odluka je izazvala negativnu reakciju kod dela članova ALNS, naročito kod komunista, ali je dogovor ipak bio prihvaćen kao početak procesa sticanja nezavisnosti. Važno je bilo da je bio prisutan duh sporazumevanja, odnosno da su obe strane izbegavale da ponovo bukne rat u Burmi.⁴¹ Kao odgovor na ovakve mere, u decembru je Aung San od demobilisanih članova PSB formirao paravojnu „Narodnu dobrovoljačku organizaciju“ (NDO, People's Volunteer Organisation) kao vojno krilo Lige čija je neposredna uloga bila da u tranzicionom periodu spremi buduće oružane snage zemlje, ali i da bude po potrebi korišćena kao sredstvo političkog pritiska i sveopšteg društvenog prisustva Lige. Ova organizacija je imala desetine hiljada članova koji su prošli rat, dok je široka baza mogla sadržati i stotine hiljada potencijalnih boraca.⁴²

Simbol kontinuiteta britanske vlasti u Burmi bio je i povratak predratnog guvernera Dorman-Smita u oktobru, čoveka koji je odmah došao u sukob sa Aung Sanom i ALNS oko pitanja organizovanja Izvršnog saveta, a u kome je otvoreno promovisao alternativne burmanske političke snage, neprekidno marginalizujući predstavnike Lige i uporno odbijajući bilo kakve zahteve za stvaranjem dominiona.⁴³ Tako je predlog Lige da se u Savet primi jedanaest njenih predstavnika, od ukupno petnaest članova, bio apsolutno ignorisan, a kad je potom bio uslovno prihvaćen (samo sedam kandidata), bilo je očigledno da bi guverner i dalje zadržao sve ključne resore. Liga je odbacila ovakvu ponudu, a kada je guverner formirao i Zakonodavni

---

³⁹ Hugh Tinker, *Burma: The Struggle for Independence: Documents from Official and Private Sources, 1944–48*, vol. 1 (London: HMSO, 1983), 262–264.

⁴⁰ Isto, 399–401.

⁴¹ Isto, 456–459.

⁴² U San Nyein, Daw Myint Kyi, *Myanmar Politics*, vol. 1 (Yangon: Myanmar Historical Commission, 2006), 29–30.

⁴³ U Maung Maung, *Burmese Nationalist Movements*, 188–194.

savet, njeni predstavnici takođe nisu želeli da učestvuju u radu ovog tela. Bilo je već svima jasno da se sprema odlučujući politički sukob, dok je Burma polako ulazila u period očiglednog dvovlašća.⁴⁴ Kritikujući guvernerovu politiku, na jednom velikom skupu Aung San je zlokobno upozorio: „Mi današnji Burmanci nismo oni Burmanci iz 1942. Ako treba da primenimo silu i da se borimo, mi smo spremni, i setimo se da ni Britanci danas nisu oni Britanci iz 1942. Šta god da sada uradimo, ceo svet će znati i imaćemo snažnu podršku svetskog javnog mnjenja“.⁴⁵

Pošto je bilo očigledno da britanske vlasti nikako nisu bile spremne na kompromis koji bi obuhvatio davanje statusa dominiona Burmi, Aung San i Liga odlučili su da podignu stavke u političkoj borbi i otvoreno pozovu svoje sunarodnike da se politički bore za potpuno oslobođenje od kolonijalne vlasti. Sredinom januara 1946. godine u Rangu, na padinama čuvene pagode Švedagon, održan je Prvi kongres ALNS na kome je učešće uzelo 1200 izabраниh delegata iz svih političkih i društvenih organizacija koje su činile Ligu. Kako svedoče tadašnji izvori, ovom skupu i pratećim mitinzima prisustvovalo je između 300 i 400.000 ljudi što je pružilo apsolutni legitimitet odlukama čitavog kongresa i još jednom potvrdilo činjenicu da je ALNS bila najveća društveno-politička organizacija u zemlji. Pre svega kongres je u potpunosti odbacio britansku Belu knjigu, ponovo je zatraženo da se sazove ustavotvorna skupština i da se uspostavi privremena vlada koja bi zemlju odvela u nezavisnost, a bilo je potvrđeno i državno i teritorijalno jedinstvo sa pograničnim plemenskim oblastima koje su još uvek bile pod neposrednom britanskom upravom.⁴⁶ Značaj ovog skupa ogledao se u činjenici da su burmanski politički predstavnici po prvi put jasno definisali da je njihov neposredni cilj bilo sticanje nezavisnosti, a ne ranija borba za status dominiona, što je za njih, samo godinu dana ranije, tada još uvek bilo prihvatljivo rešenje.

Međutim, ekonomska situacija u zemlji bivala je sve gora, nestašica osnovnih namirnica bivala je sve prisutnija, a položaj seljaštva i najamnih radnika bivao je sve teži. Zato je sredinom maja 1946. godine na sednici Višeg saveta ALNS Aung San još jednom ponovio da je jedinstveni cilj njihove političke borbe bila nezavisnost Burme, a da se tek posle njenog sticanja moglo razmišljati o eventualnom ostanku u sastavu Komonvelta. Pored toga Aung San je istakao neophodnost jačanja burmanske armije kao jedinstvenog oslonca i garanta buduće nezavisnosti. On je upozorio da, uprkos nameri da se ciljevi ostvare mirnim putem, Liga mora uvek biti spremna i na oružanu borbu.⁴⁷ Ponovno insistiranje Lige na stvaranju posebnih burmanskih oružanih snaga bilo je motivisano pokušajima guvernera Dorman-Smita i britanske armije da zabrane i rasformiraju NDO, ali i da pokušaju da uhapse samog Aung Sana na osnovu iskonstruisanih optužbi o ubistvu jednog probritanskog Indusa tokom rata.⁴⁸ Zbog mogućnosti eskalacije sukoba širom Burme britanska vlada i armija odlučile su da ne preduzimaju bilo kakve radikalne korake koji bi samo pogoršali već izuzetno napetu situaciju.

---

⁴⁴ Angelene Naw, *Aung San and the Struggle for Burmese Independence*, 140–146.

⁴⁵ Hugh Tinker, *Burma: the Struggle for Independence*, vol. 1, 526.

⁴⁶ Isto, 617–622.

⁴⁷ Isto, 789–792.

⁴⁸ U Maung Maung, *Burmese Nationalist Movements*, 207–213.

Bez obzira na sve, oba ova pokušaja nisu urodila plodom, tako da je tokom leta vlada u Londonu bila prinuđena da opozove starog guvernera i potraži neku pogodniju i manje kontroverznu političku ličnost za tu poziciju, a to je bio Hjubert Rens, bivši šef vojne administracije Burme pri Mauntbatenovom štabu. Krajem avgusta i početkom septembra 1946. godine pod rukovodstvom ALNS u Burmi izbija niz velikih štrajkova radnika u administraciji, stranim preduzećima i na železnici, a njima se uskoro pridružuje i policija, dok se demonstracije kao požar šire po čitavoj zemlji. Burma je tako, za vrlo kratko vreme, bila dovedena u potpunu administrativnu i ekonomsku paralizu.⁴⁹ Inspiracija da se dalje radikalizuje borba za oslobođenje pronađena je u tek formiranoj privremenoj nacionalnoj vladi u Indiji pod Nehruovim vođstvom koja je tu zemlju trebalo da odvede u nezavisnost, što je jasno ukazivalo da ovakav cilj nije bio nedostižan za ostale azijske narode.⁵⁰ Na ovaj način, koristeći najefikasnije mere političkog pritiska, ali još uvek držeći se podalje od bilo kakve oružane borbe, Aung San je želeo da konačno izdejstvuje prve značajnije političke ustupke od novog guvernera.

Krajem septembra došlo je do novih direktnih pregovora novog guvernera i lidera Lige kada je bio postignut dogovor da se formira novi Izvršni savet u koji bi ušli predstavnici ALNS (šest od jedanaest članova), dok bi Aung San držao položaj potpredsednika ovog tela i bio bi zadužen za resore odbrane i spoljnih poslova.⁵¹ Iako ovo nije bila privremena vlada na kojoj je Liga insistirala već duže vreme, ipak je to bio novi, mada ograničen, politički ustupak sa strane britanskih vlasti, ali korak u pravom smeru. U suštini, važnost Bele knjige time je konačno bila poništena. ALNS, kao antikolonijalna organizacija, sada je bila priznata kao ravnopravni učesnik u političkom upravljanju Burmom, dok je Aung San od tog trenutka mogao lično da utiče na odluke iz sfere unutrašnjih, spoljnih i poslova odbrane.⁵² Novi zakonski položaj i povećani uticaj na britanske vlasti Liga je sada mogla iskoristiti radi nastavka pregovora o konačnoj nezavisnosti Burme. Međutim, bilo je i onih koji se sa takvom taktikom principijelno nisu slagali.

Unutrašnja razmimoilaženja na putu ka nezavisnosti

Ukoliko govorimo o jednom od osnovnih razloga koji su prinudili Aung Sana da u tom trenutku prihvati ovakav, makar i ograničen, kompromis, bila je sve komplikovanija unutrašnja situacija u Ligi, odnosno sve otvoreniji i sve oštrij ideološki sukob između njenog komunističkog i socijalističkog krila, odnosno onih koji su bili za i protiv saradnje sa međunarodnim komunističkim pokretom.⁵³ Upravo je ovaj sukob postavio temelje, ne samo višedecenijskog oružanog sukoba burmanskih vlasti sa KPБ, već je on uveliko trasirao novi ideološki put ALNS ka pronalaženju alternativnog socijalističkog modela gde je potom značajnu ulogu odigrala Jugoslavija.

⁴⁹ Nicholas Tarling, *Britain, Southeast Asia and the Onset of the Cold War*, 135–140.

⁵⁰ Anita Inder Singh, *Partition Omnibus* (New Delhi: Oxford University Press, 2002), 187–194.

⁵¹ Hugh Tinker, *Burma: the Struggle for Independence*, vol. 2 (1984), 59–60.

⁵² Angelene Naw, *Aung San and the Struggle for Burmese Independence*, 174–176.

⁵³ Christopher Bayly, Tim Harper, *Forgotten Wars: The End of Britain's Asian Empire* (London: Penguin, 2007), 262–264.

Sa druge strane, iako je sukob unutar Lige donekle išao na ruku Britancima jer je slabio snagu njihovog glavnog političkog suparnika u Burmi, senka Hladnog rata počela se nadvijati i nad ovim prostorom. Tako je američki državni sekretar Din Ačeson upozorio svoje britanske saveznike da bi svako odugovlačenje sa davanjem samouprave Burmi išlo samo na ruku tamošnjim komunistima koji bi, po njemu, tako privukli još više pristalica za oružanu borbu, a time bi mogli biti ugroženi američki strateški interesi na vitalnom geopolitičkom prostoru između Kine i Indije.⁵⁴

Tokom samog rata burmanski komunisti su zasigurno predstavljali najdoslednije borce protiv japanske okupacije, dok su u periodu posle otvorene pobune ALNS protiv Japanaca bili i najaktivniji u gerilskim napadima na neprijateljske snage. Postoje tvrdnje da su čak 60% japanskih gubitaka u Burmi naneli komunistički gerilci.⁵⁵ Pred sam kraj rata u julu 1945. godine održan je Drugi kongres KPB na kome je 120 delegata izabralo Tejn Pea za novog generalnog sekretara umesto Takin Soea, koji je tada bio moralno diskreditovan zbog izvesnih bračnih problema, dok je predsedavajući partije ostao Takin Tan Tun. Ovaj kongres je izneo ideju mirne revolucije u Burmi, gde bi, kroz saradnju sa britanskim vlastima, izbegavajući svaki oružani konflikt, KPB aktivno učestvovala u obnovi zemlje i stvaranju privremene nacionalne vlade. Ovakav politički stav bio je posledica prihvatanja generalne linije Komunističke partije Indije (KPI) o sticanju nezavisnosti kroz pregovore sa Britancima, ali i odraz tada još uvek harmoničnih odnosa između SSSR-a i zapadnih saveznika kada se još uvek očekivao nastavak saradnje unutar velike antifašističke koalicije.⁵⁶ Međutim, osnivanje SPB u septembru 1945. godine otvorilo je oštro pitanje ideološkog liderstva unutar ALNS, ali i ličnog prestiža i sukobljenih ambicija ova dva krila – komunističkog i socijalističkog.⁵⁷

Sukob komunista i ostalih lidera ALNS izbio je na površinu već tokom prvog kongresa te organizacije gde je od 700 delegata iz unutrašnjosti zemlje čak njih 500 bilo iz redova KPB, pa su tako uticali i na izrazito levičarski karakter nekih od ekonomskih rezolucija usvojenih na tom skupu. Tokom ovog kongresa došlo je do žestokog verbalnog obračuna između Takin Soea i U Ba Pea, predstavnika konzervativne struje unutar Lige, oko pitanja prirode sovjetskog sistema kada je komunistički lider upotrebio neprimeren jezik da napadne svog političkog protivnika. Takin Tan Tun i Tejn Pe, kako bi izbegli otvoreni rasep unutar Lige, odlučili su da iskritikuju svog partijskog druga sa kojim su i inače imali unutrašnjih problema, pošto je on već bio odbacio liniju mirnog dogovaranja i zagovarao je put otvorene oružane borbe.⁵⁸ Već u februaru-martu 1946. godine na plenumu Centralnog komiteta (CK) KPB rukovodstvo partije je odlučilo da osudi raniju odluku o mirnom razvoju revolucije, ali je oko pitanja budućnosti učešća partije u ALNS i izbora Takin Soevih pristalica u CK došlo do ozbiljnog unutarpartijskog obračuna koji je rezultirao isključivanjem Takin Soea iz partije. On i njegove pristalice su u martu formirale sopstvenu

⁵⁴ *Foreign Relations of the United States (FRUS)*, 1947, vol. 8 (Washington, DC: USGPO, 1971), 7.

⁵⁵ Bertil Lintner, *The Rise and Fall of the Communist Party of Burma*, 8–9.

⁵⁶ U San Nyein, Daw Myint Kyi, *Myanmar Politics*, vol. 1, 10–11.

⁵⁷ John Seabury Thomson, „Marxism in Burma“, 32–33.

⁵⁸ John F. Cady, *A History of Modern Burma*, 526–527.

KP „Crvena zastava“, često nazivanu u literaturi i kao trockistička partija, koja je otpočela sa kampanjom gerilskih napada na seoske vlasti i policijske postaje.⁵⁹ Radikalizam koji je javno demonstrirala „Crvena zastava“ postepeno je uticao i na samu KPB, sada popularno nazvanu KP „Bele zastave“ ili „kominformovci“, da napravi radikalniji zaokret ulevo, što je onda dovelo i do povećanih tenzija unutar same Lige.

Sve veća uloga KPB unutar Lige uticala je na Aung Sana da preduzme odgovarajuće administrativne mere kojima bi ograničio dominaciju komunista u ovoj organizaciji, učvrstio sopstveni položaj i uticaj kao jedinstvenog političkog autoriteta, a postojali su i određeni strahovi kod članova ALNS da je KPB bila podložna stranim uticajima, naročito onim koji su dolazili iz Indije, Kine, ali i Moskve.⁶⁰ Zato je još u maju 1946. godine Aung San predložio da članovi političkih partija mogu samo na individualnom nivou, a ne kao članovi partija da učestvuju u radu Lige ili to mogu činiti kao deo kolektivnog članstva određenih masovnih organizacija. Već narednog meseca KPB je bilo zabranjeno da nastupa u ime čitave Lige, a u avgustu je bila zabranjena delatnost komunista u seoskim odborima. Ovakvo zaoštavanje odnosa unutar rukovodstva dovelo je u avgustu do smene Takin Tan Tuna sa mesta generalnog sekretara Lige i na njegovo mesto je došao socijalista U Čo Njen.⁶¹

Međutim, zaoštavanje situacije u zemlji tokom generalnog štrajka, kao i potonji politički kompromis ALNS i novog guvernera Rensa, doprineo je da dođe do konačnog raskola između KPB i ostatka Lige tokom septembra i oktobra te iste godine. Iako su komunistički predstavnici prvobitno glasali za sporazum sa Britancima, ubrzo su se povukli iz ovog dogovora i žestoko su javno napali Aung Sana i njegove saradnike da su se prodali imperijalistima i da su tako podrivali celokupnu revolucionarnu borbu. Pre svega, ova kritika se ticala obustavljanja kampanje štrajkova, što je za KPB značilo otvoreno sputavanje društvene revolucije. Osim toga, Takin Tan Tun je kritikovao Aung Sana i rukovodstvo SPB da su nastojali da stvore jedinstvenu političku partiju od ALNS pod sopstvenim rukovodstvom, a da nisu težili stvaranju ujedinjenog narodnog fronta različitih masovnih organizacija kao što su često javno govorili.⁶² Negde u ovom periodu Ne Vin je počeo da organizuje jezgro budućih burmanskih oružanih snaga kao neposredni oslonac Lige u daljoj borbi za nezavisnost.⁶³

Svima je već bilo jasno da je došlo do otvorenog raskola i da je rad Lige bio ozbiljno paralisan neprekidnim nesporazumima sa komunistima. Zbog toga je početkom oktobra 1946. godine, nakon novih pokušaja komunista da pokrenu štrajkove, bilo odlučeno da se KPB u potpunosti isključi iz članstva u ALNS, što je ponovo bilo potvrđeno odlukom Izvršnog komiteta Lige početkom novembra.⁶⁴ Na ovaj način, socijalisti su konačno preuzeli političku kontrolu nad Ligom, uspostavivši tako dominaciju burmanskom politikom narednih desetak godina, dok je položaj Aung Sana kao neprikosnovenog vođe postao stabilniji nego ikada pre. On je postao lider nacionalnog

⁵⁹ U San Nyein, Daw Myint Kyi, *Myanmar Politics*, vol. 1, 37–39.

⁶⁰ Martin Smith, *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity* (Bangkok: White Lotus, 1999), 68–69.

⁶¹ В. Ф. Васильев, *История Мьянмы/Бирмы XX век*, 176–177.

⁶² U San Nyein, Daw Myint Kyi, *Myanmar Politics*, vol. 1, 44–45.

⁶³ John H. McEnery, *Epilogue in Burma 1945–48* (Tunbridge Wells: Spellmount, 1990), 67–68.

⁶⁴ Angelene Naw, *Aung San and the Struggle for Burmese Independence*, 179–181.

formata, nacionalni heroj, što su sa izvesnom dozom opreza morale konstatovati i britanske vlasti.⁶⁵ U suštini, konačan raskid između ova dva krila Lige predstavljao je politički, ideološki i principijelni sukob autentičnog burmanskog nacionalizma sa revolucionarnim komunističkim internacionalizmom. Ipak, ovaj sukob je time postao jedno od gorućih političkih problema Burme narednih godina, ali i decenija.

Iako se u početku činilo da su raskid sa komunistima i neprekidne uzajamne kritike lidera ALNS doprinele slabljenju političkog potencijala te organizacije, ubrzo se međutim pokazalo da je ovakvo iskušenje samo doprinelo da se još jasnije oblikuju zahtevi za što bržim sticanjem nezavisnosti zemlje. Početkom novembra 1946. godine ALNS je u ultimativnoj formi formulisala svoje nove/stare zahteve – pre 31. januara 1947. godine britanska vlada je morala da se izjasni da će Burma za godinu dana dobiti nezavisnost; izbori planirani u aprilu te godine trebalo bi da postanu izbori za ustavotvornu skupštinu koja bi opredelila budućnost zemlje; svi britanski ekonomski projekti u Burmi morali su biti revidirani ili prekinuti.⁶⁶ Tvorac ove razoluacije bio je Takin Nu koji je upozoravao da bi neuspeh ove inicijative mogao samo da ide na ruku komunistima.⁶⁷ Svima je bilo sasvim jasno da je ovakav ultimatum, pre ili kasnije, nagoveštavao pravu političku eksploziju, tako da je već 20. decembra britanski premijer Klement Atli dao izjavu u parlamentu kojom je nagovestio da je došlo vreme da se Burmi pruži ranije već obećana samouprava, tako indirektno sugerisući da je ova zemlja konačno mogla izabrati sopstvenu nezavisnost, bilo unutar ili van Komonvelta. Pored toga, burmanski politički predstavnici bili su pozvani na direktne pregovore u London.⁶⁸ Iako je ovakvom izjavom zvanični London napravio radikalan iskorak, u ovoj izjavi se nije govorilo niti o rokovima, niti o uslovima dobijanja nezavisnosti.

Već početkom januara 1947. godine burmanska delegacija od šest članova predvođena lično Aung Sanom uputila se u London na pregovore o budućnosti zemlje. Kao mera predostrožnosti, ali i pritiska ukoliko pregovori ne uspeju, Liga je spremala velike demonstracije, štrajkove i nemire koji su počeli da tresu čitavu zemlju tokom boravka delegacije u inostranstvu. Čak su se i komunisti pridružili ovakvim akcijama.⁶⁹ Pored toga, na putu za Britaniju, Aung San se zaustavio u Nju Delhiju i Karačiju, gde je vodio razgovore o problemu burmanske nezavisnosti sa Nehruom i Mohamedom Ali Džinom (Ali Jinnah), vođom Muslimanske lige i ocem nezavisnog Pakistana.⁷⁰ Na taj način, on je tražio i spoljni oslonac u drugim azijskim revolucionarnim liderima. Inače, Nehru je još ranije doneo odluku da pruži jasnu podršku burmanskim naporima za sticanjem pune slobode, odlučivši tako da od burmanskih lidera napravi pouzdane prijatelje Indije, pritom ne insistirajući na specijalnom tretmanu za indijsku nacionalnu manjinu u toj zemlji.⁷¹ Isto tako, važno je

⁶⁵ Hugh Tinker, *Burma: the Struggle for Independence*, vol. 2, 140–141.

⁶⁶ Michael W. Charney, *A History of Modern Burma*, 63.

⁶⁷ U Nu, *Saturday's Son: Memoirs of the Former Prime Minister of Burma* (New Haven: Yale University Press, 1975), 121–123.

⁶⁸ Hugh Tinker, *Burma: the Struggle for Independence*, vol. 2, 209–210.

⁶⁹ В. Ф. Васильев, *История Мьянмы/Бурмы XX век*, 187–188.

⁷⁰ Christopher Bayly, Tim Harper, *Forgotten Wars*, 302–304.

⁷¹ *Selected Works of Jawaharlal Nehru (Second Series)* (SWJN), vol. 1 (New Delhi: Jawaharlal Nehru Memorial Fund, 1984), 526–529.

naglasiti da je tokom svog boravka u Londonu Aung San posetio i jugoslovensku ambasadu, izrazivši svoje divljenje za Maršala Tita, ukazavši da je on najpopularnija strana ličnost u Burmi, čime je burmanska strana vrlo rano pokazala svoje interesovanje za Jugoslaviju i njeno iskustvo, dok je samo za koji mesec Aung San izjavio i da je „novi model vladavine [bio] posuđen od Jugoslavije“ prilikom pravljenja novog ustava.⁷²

Pod pomenutim okolnostima dve nedelje su se vodili poverljivi pregovori između Aung Sana i Klementa Atlija koji su okončani 27. januara 1947. godine potpisivanjem sporazuma popularno nazvanog „Sporazum Aung San – Atli“. Već u preambuli ovog dokumenta Burmi je bilo zvanično priznato pravo na punu nezavisnost, bez obzira na pitanje mogućeg budućeg članstva u Komonveltu. Iako rok za ostvarenje tog cilja opet nije bio jasno definisan, dok su se Burmanci obavezali da tokom tranzicionog perioda očuvaju raniji ustavni i pravni poredak, Izvršni savet je ipak postao prelazna vlada u čiji rad se Britanci više nisu mešali. Međutim, glavni ustupak zvaničnog Londona bila je odluka da se izbori u aprilu pretvore u izbore za ustavotvornu skupštinu koja bi onda odlučivala o daljoj sudbini zemlje. Pograničnim oblastima takođe je bilo priznato pravo na ujedinjenje sa ostatkom teritorije Burme, ali samo posle njihove slobodno izražene volje i posebnih pregovora između predstavnika Burme, predstavnika različitih nacionalnosti i britanske vlade.⁷³ Iako ovim sporazumom nije bilo direktno rešen modalitet sticanja nezavisnosti, situacija se suštinski promenila u korist burmanske strane, dok su Britanci zadržali samo teoretsku šansu da zadrže Burmu unutar Komonvelta (što se potom nije desilo). Ovakvo kompromisno rešenje nije bilo po volji nekih burmanskih političara, naročito komunista, ali i onih sa desnice (U So, Takin Ba Sejn), pa se Aung San kasnije suočio i sa otvorenim kritikama.⁷⁴ Ipak, ovaj sporazum, iako je bio kompromisno rešenje, predstavljao je jedno principijelno i razumno ishodište koje je nedvosmisleno utrlo put ka ubrzanju nezavisnosti Burme, uprkos primedbama koje su neki tada iznosili, tako da je samo ostalo da se tokom te godine nastave složeni pregovori unutar zemlje, kao i sa Londonom, kako bi početkom januara 1948. godine zemlja konačno stekla dugo priželjkivanu nezavisnost.

Zaključak

Drugi svetski rat, sve ono što je njemu prethodilo, kao i sve njegove neposredne posledice, ključno su uticali na to da se u kolonijalnoj Burmi formira snažan oslobodilački pokret koji je, ne samo uspevao na bojnopolju da postigne pobeđe koje su se onda ulivale u opšti tok borbe za oslobođenje, već su tada još više bili izgrađeni i izoštrani politički instinkti i mehanizmi koji su omogućili jednom takvom oslobodilačkom pokretu da vešto balansira između sukobljenih svetskih sila, sve vreme imajući interes sopstvene zemlje na umu, dosledno i bez zadržke koračajući ka krajnjem cilju – sticanju konačne nezavisnosti Burme, uprkos brojnim izazovima

⁷² Diplomatski arhiv Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije (DAMSPRS), Politička arhiva (PA), godina 1947, fascikla (f) 29, dokument 41986, Telegram jugoslovenske ambasade u Britaniji, 30. januar 1947. godine; Hugh Tinker, *Burma: the Struggle for Independence*, vol. 2, 529.

⁷³ Isto, 378–382.

⁷⁴ FRUS, 1947, vol. 6 (1972), 7–8, 13–14.

i često neizbežnim unutrašnjim podelama. Još je važnije istaći da je zahvaljujući zdravom razumu i političkom pragmatizmu i burmanske i britanske strane, uprkos povremenim periodima povišenih tenzija, bio izbegnut scenario nasilnog rušenja kolonijalne vlasti i krvavog oružanog sukoba koji bi onda još više unazadili Burmu i celokupnu njenu budućnost doveli pod veliki znak pitanja. Ipak, novu vladu u Rangununu očekivali su stari unutrašnjepolitički izazovi, ali i nove spoljnopolitičke pretnje, ali su lekcije naučene u oslobodilačkoj borbi tokom i neposredno posle Drugog svetskog rata bile preko potrebne kako bi se mlada država snašla u novom blokovski podeljenom svetu i preduzela kurs ka nesvrstanoj spoljnoj politici koja je kod kuće bila praćena paralelnom željom da se izgradi autentični društveno-politički sistem socijalističkog tipa.

REFERENCE

- Allen, Louis. *Burma: The Longest War 1941–1945*. London: Phoenix Press, 2000.
- Bayly, Christopher, Harper, Tim. *Forgotten Armies: Britain's Asian Empire and the War with Japan*. London: Penguin, 2004.
- Bayly, Christopher, Harper, Tim. *Forgotten Wars: The End of Britain's Asian Empire*. London: Penguin, 2007.
- Cady, John F. *A History of Modern Burma*. Ithaca: Cornell University Press, 1960.
- Charney, Michael W. *A History of Modern Burma*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781107051034>
- Callahan, Mary P. *Making Enemies: War and State Building in Burma*. Ithaca: Cornell University Press, 2003.
- Foreign Relations of the United States, 1947, vol. 8. Washington, DC: USGPO, 1971.
- Foreign Relations of the United States, 1947, vol. 6. Washington, DC: USGPO, 1972.
- Lin, Qingyuan, Zhang, Qifu. *Da donga Ya gongrong juan yuan liu*. Beijing: Shehui kexue wenxian chubanshe, 2006.
- Lintner, Bertil. *The Rise and Fall of the Communist Party of Burma (CPB)*. Ithaca: Cornell University Press, 1990. DOI: <https://doi.org/10.7591/9781501732508>
- Maung Maung, U. *Burmese Nationalist Movements 1940–1948*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1990.
- McEnery, John H. *Epilogue in Burma 1945–48*. Tunbridge Wells: Spellmount, 1990.
- McLynn, Frank. *The Burma Campaign: Disaster into Triumph 1942–45*. London: The Bodley Head, 2010.
- Moscotti, Albert D. *British Policy and the Nationalist Movement in Burma 1917–1937*. Honolulu: The University Press of Hawaii, 1974. DOI: <https://doi.org/10.1515/9780824891282>
- Naw, Angelene. *Aung San and the Struggle for Burmese Independence*. Copenhagen: NIAS, 2001.
- Nu, U. *Saturday's Son: Memoirs of the Former Prime Minister of Burma*. New Haven: Yale University Press, 1975.
- San Nyein, U, Myint Kyi, Daw. *Myanmar Politics*, vol. 1. Yangon: Myanmar Historical Commission, 2006.
- *Selected Works of Jawaharlal Nehru (Second Series)*, vol. 1. New Delhi: Jawaharlal Nehru Memorial Fund, 1984.
- Singh, Anita Inder. *Partition Omnibus*. New Delhi: Oxford University Press, 2002.
- Smith, Martin. *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*. Bangkok: White Lotus, 1999.

- Tarling, Nicholas, ed. *The Cambridge History of Southeast Asia*, vol. 2. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. DOI: <https://doi.org/10.1017/CHOL9780521355063>
- Tarling, Nicholas. *Britain, Southeast Asia and the Onset of the Cold War, 1945–1950*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511552342>
- Taylor, Robert H. *Marxism and Resistance in Burma 1942–1945: Thein Pe Myint's Wartime Traveler*. Athens: Ohio University Press, 1984.
- Taylor, Robert H. *The State in Burma*. London: C. Hurst & Co., 1987.
- Taylor, Robert H. *General Ne Win: A Political Biography*. Singapore: ISEAS, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1355/9789814620147>
- Thomson, John Seabury. „Marxism in Burma“. In Frank N. Trager, ed., *Marxism in Southeast Asia*. Stanford: Stanford University Press, 1959.
- Tinker, Hugh. *Burma: The Struggle for Independence: Documents from Official and Private Sources, 1944–48*, Vols. 1-2. London: HMSO, 1983–1984.
- Trager, Frank N. *Burma: Japanese Military Administration Selected Documents 1941–1945*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1971.
- Tunzelmann, Alex von. *Indian Summer: The Secret History of the End of an Empire*. London: Pocekt Books, 2007.
- Vasil'ev V.F. *Istoriya M'yanmy/Birmy v XX veke*. Moskva: IV RAN, Kraft, 2010.
- Woodman, Dorothy. *The Making of Burma*. London: The Cresset Press, 1962.
- Xu, Kangming. *Zhong Mian Yin zhanchang kang Ri zhanzheng shi*. Beijing: Jiefangjun chubanshe, 2007.

THE SECOND WORLD WAR AND ITS IMMEDIATE CONSEQUENCES AS THE FORMATIVE EXPERIENCE OF BURMA'S POST-WAR POLITICS

Jovan Čavoški, PhD*

Summary

This article deals with the effect that the Second World War and its immediate consequences had on the process of rise, evolution and eventual triumph of the Burmese liberation movement against the rule of the British Empire, one that finally led to the establishment of an independent Burmese state in January 1948. By relying upon diverse international literature and published collections of documents, one can witness in this article that very early on the Burmese liberation movement, irrespective of its frequent ups and downs, had gradually and steadily evolved in its consistent demands that Burma should be initially granted the dominion status within the British Empire, with an eye always being on attaining full independence in the near future. Naturally, such demands were often confronted by British rejections or even with the use of brutal force, nevertheless, the essence of the Burmese liberation movement could never be subjugated or altered by the colonial rulers. With the onset of the Second World War in Southeast Asia in 1942, this movement had been already closely involved with the Japanese, seeking assistance from abroad in its efforts to subvert British colonial rule in Burma. However, this never meant that the Burmese freedom fighters ever saw themselves as mere pawns of Japanese ambitions on the Asian continent. In parallel, while striving to extort as many concessions as possible from the Japanese, the Burmese liberation movement maintained close clandestine contact with the Allies, eventually assisting the British in defeating the Japanese and driving them out of Burma. This put the new political force the Anti-Fascist People's Freedom League as the main political force in the country, one which the British had to cope with in the immediate post-war period, painfully adjusting their colonial agenda. By skillfully manipulating British weaknesses, while mobilizing the entire nation behind its vociferous demands for independent Burma, the League had finally succeeded in compelling London to grant the country total independence in a year's time with any additional conditions. What had been learned during the Second World War eventually came in quite handy for the Burmese achieving their goals without making many painful compromises.

KEYWORDS: Burma, World War II, struggle, colonialism, liberation, experience

---

* Senior Research Associate, Institute for Recent History of Serbia, Belgrade, Republic of Serbia
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0771-3620>, E-mail: jcavoski@yahoo.com